

Milli Birlik Komitesi (MBK)

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nin ilk askeri darbesi olan 27 Mayıs müdahalesinin ardından başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun Paşa olmak üzere bakanlar, Demokrat Parti milletvekilleri, önde gelen idarecileri vs. tutuklanarak Ankara’da Harp Okuluna, İstanbul’da da Davutpaşa Kışlası’na getirildiler.

Darbenin ardından örgüt, toplumun ve devletin var olduğunu iddia ettiği sorunları çözebilecek bir hazırlığı, planı ve programı olmadığı için bazı olumsuzlukların yaşanmasına sebep olmuştur. Millî iradeyle geldiğini vurgulayan Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın istifa etmemesi ile de eski rejimi tamamen sonlandıracak bir hamle yapılması için harekete geçilmiştir. Bu noktada İzmir’de bulunan Cemal Gürsel’in Ankara’ya getirilmesine kadar hareketin liderliğini yapan örgütün önemli isimlerinden Tümgeneral Cemal Madanoğlu, üniversiteyi devreye sokmuştur. Harekatin gerçekleşmesiyle birlikte ordunun kışlasına çekilmesinden yana olup, Harp Okuluna getirilen tutukluların 130’a yakını 27 Mayıs gecesi serbest bıraktıran Madanoğlu’nun, görüşlerine başvurmak üzere davet ettiği yedi anayasa hukukçusu (Tarık Zafer Tunaya, İsmet Giritli, Sıddık Sami Onar, Hüseyin Nail Kubalı, Naci Şensoy, Ragıp Sarıca, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu) askerî bir uçakla İstanbul’dan Ankara’ya getirilmişlerdir. Aralarında yaptıkları toplantıdan sonra profesörlerin, yasama yetkisi ile donatılmış bir ihtilal komitesi kurulması yönünde görüş bildirmeleriyle ülkeyi 25 Ekim 1961 tarihine kadar yönetecek olan Millî Birlik Komitesi kurulmuştur.

30 Mayıs 1960 ile 6 Ocak 1961 tarihleri arasında Türkiye’yi yöneten ve başında Cemal Gürsel’in bulunduğu Millî Birlik Komitesi, Gürsel’le birlikte 38 subaydan oluşuyordu. Üyeleri şunlardır: Cemal Gürsel (orgeneral), Cemal Madanoğlu (“tümgeneral”, 30 Ağustos 1960’da “korgeneral”), Emin Fahri Özdilek (orgeneral), Sıtkı Ulay (“tuğgeneral”, 30 Ağustos 1961’de “tümgeneral”), İrfan Baştuğ (tuğgeneral), Ekrem Acuner (albay), Mucip Ataklı (“albay”, 30 Ağustos 1961’de “tuğgeneral”), Haydar Tunçkanat (albay), Mehmet Fikret Kuytak (albay), Alparslan Türkeş (albay), Sami Küçük (albay), Osman Köksal (albay), Muzaffer Yurdakuler (albay), Süleyman Vehbi Ersü (albay), Refet Aksoyoğlu (“yarbay”, 30 Ağustos 1961’de “albay”), Mehmet Orhan Kabibay (yarbay), Mustafa Kaplan (yarbay), Orhan Sezai Okan (“yarbay”, 30 Ağustos 1960’da “albay”), Salih Suphi Karaman (“yarbay”, “albay”), Ahmet Yıldız (“yarbay”, 30 Ağustos 1961’de “albay”), Fazıl Akkoyunlu (yarbay), Mehmet Kadri Kaplan (“binbaşı”, 30 Ağustos 1960’da 1957’den geçerli olmak üzere “yarbay”, 28 Mayıs 1961’de 30 Ağustos 1960 nasbı ile “albay”), Orhan Erkanlı (“binbaşı”, “yarbay”), Mehmet Selahattin Özgür (“binbaşı”, 30 Ağustos 1960’da “yarbay”), Mehmet Şükran Özkaya (“binbaşı”, 30 Ağustos 1960’da “yarbay”), Dündar Taşer (binbaşı), Mehmet Özgüneş (“binbaşı”, 30 Ağustos 1960’da “yarbay”), Hasan Münir Köseoğlu (binbaşı), Mehmet Suphi Gürsoytrak (“binbaşı”, “yarbay”), Muzaffer Karan (binbaşı), Şefik Soyuyüce (binbaşı), Rıfat Baykal (yüzbaşı), Emanullah Çelebi (“yüzbaşı”, 6 Temmuz 1960’da “binbaşı”), Ahmet Er (yüzbaşı), Numan Sabit Esin (yüzbaşı), Kamil Karavelioğlu (“yüzbaşı”, 30 Ağustos 1961’de “binbaşı”), Muzaffer Özdağ (yüzbaşı), Ali İrfan Solmazer (yüzbaşı).

Profesörlerin toplantısı sonrasında yeni anayasanın hazırlanması için de akademisyenlerden oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. İstanbul Üniversitesi Rektörü ve Anayasa Profesörü Sıddık Sami Onar’ın başkanı olduğu Komisyonun (Onar Komisyonu) 28 Mayıs günü sunduğu raporda, siyasal otorite ve yasal hükümet kurulmadan önce devletin yenilenmesi ve bu bağlamda da yeni bir anayasa ile yeni bir seçim yapılması gerektiği belirtilmiştir. MBK tarafından görevlendirilen Komisyon, dört bölüm ve 27 maddeden oluşan geçici bir anayasa hazırlamıştır. 14 Haziran 1960 günü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve MBK’nin yapısını da belirleyen 1 sayılı Yasa’daki “geçici sıfatı”, 12

Ağustos günü kabul edilen 55 sayılı Kanun'un 4.maddesi ile kaldırılmıştır.

1 numaralı Kanun'da iktidar partisinin anayasayı çiğnediği ve meşruiyetini kaybettiği vurgulanmış ve Ordu İç Hizmetler Kanunu'nun 34.maddesine atıf yapılarak Türk ordusunun, görevini yerine getirmek ve hukuk devletini yeniden kurmak için harekete geçtiği ve milleti temsil vasfını kaybettiği için dağıtılan Meclisin ve iktidarın, geçici olarak Milli Birlik Komitesine emanet edildiği belirtilmiştir. Kanun'un, *Genel Hükümler* başlığı altındaki birinci bölümün 2. maddesinde Komite üyelerinin yemin metni yer almaktadır. Kanun, Milli Birlik Komitesinin yetkilerini ne şekilde kullanacağına açıklık getirmiştir (3, 4 ve 5. Maddeler). Buna göre MBK, yasama gücünü doğrudan; yürütme gücünü ise devlet başkanının atadığı, Komitenin de uygun gördüğü kabine aracılığı ile kullanacaktı. Komite, bakanları denetleyebilir, görevden alabilirdi. Görevden alınan bakanların yerine yeni atama yapma yetkisi devlet başkanına, yargı hakkı ise bağımsız mahkemelere verilmişti. 6. madde ile DP'lileri yargılaması için Yüksek Adalet Divanı kurulmuş, 8. maddede de genel seçimler sonucunda MBK'nin hukuki varlığının sona ereceği belirtilmişti.

Kanun'un ikinci bölümünde (9-16. Maddeler) Milli Birlik Komitesinin yapısı belirlenmiştir. Buna göre Komite, 1 sayılı Kanun'a imza koyan başkan ve üyelerden oluşmaktaydı. Bunlar kendi arzularıyla Komiteden çekilebilirlerdi. Fakat ihanetleri mahkeme kararı ile sabit olmadıkça zorla Komiteden çıkarılamazlardı. Vatana ihanet başta olmak üzere şeref ve haysiyet kırıcı ve adam öldürme gibi suçları işleyenlerin üyelikleri kendiliğinden düşecekti. Üyeler hakkında soruşturma açılıp açılmamasına, üyelerden yedide altısının iştirak ettiği bir toplantıda beşte dördünün oyu alınarak karar verilecekti. Komite üyeliği ve devlet memurluğu vazifelerinin aynı anda yürütülebilmesi, kişinin rızasına ve MBK'nin onayına bağlıydı. Aksi karar olmadıkça, Komite müzakereleri gizli yapılacaktı.

Üçüncü bölümde (17-18.maddeler) devlet başkanının yetkileri belirlenmiştir. Hem devletin hem de Bakanlar Kurulunun başı olan MBK'nin başkanı, aynı zamanda başkumandandı. Görev başında olmadığı zamanlarda devlet başkanının yerine MBK'nin en yaşlı üyesi vekâlet edecekti. Yine ölüm veya çekilme gibi durumlarda yeni devlet başkanı, MBK üyeleri arasından ve bu üyelerin yedide altısının katıldığı toplantıda, üçte iki çoğunlukla seçilecekti. Başkan, Komitenin kabul ettiği geçici kanunları en geç yedi gün içerisinde ilan ederek uygun bulmadıklarını gerekçesi ile birlikte Komiteye iade etmeliydi. Fakat geri gönderilse dahi Komitenin beşte dört çoğunlukla kabul ettiği yasalar, başkan tarafından en geç beş gün içinde ilan edilirdi. Bakanlar Kurulunun teklifiyle hastalık ve yaşlılık gibi nedenlerden dolayı hükümlülerin cezalarını kaldırma veya affetme yetkisi verilen başkan, bu yetkiyi DP mensupları için kullanamazdı.

Kanun'un dördüncü ve son bölümünde (19-27.maddeler) Bakanlar Kurulunun yetkileri belirlenmiştir. MBK üyeleri arasından ve 27 Mayıs 1960 tarihinde herhangi bir siyasi partiye üye olmayanlardan seçilen bakanların tümü, Bakanlar Kurulunun uyguladığı siyasetten sorumlu tutulmuş, onlara görevlerine başlarken ve ayrılırken mal beyanında bulunmak, tüzükler çıkartmak gibi yükümlülükler verilmiştir.

Geçici Kanun, MBK'nin 12 Haziran 1960 günü meclis üyeleri seçilene kadar egemenliği Türk ulusu adına kullanmasına izin veren ve bunu meşrulaştıran bir ara hükümet kurulmasını sağlamış ve Komite, 27 Numaralı tebliği ile ilk hükümetini ilan etmiştir. Bu hükümeti oluşturan üyeler şunlardır: Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili Cemal Gürsel, Devlet vekilleri Amil Artus ve Şefik İnan, Adliye Vekili Abdullah Gözübüyük, Dâhiliye Vekili Muharrem İhsan Kızıloğlu, Hariciye Vekili Selim Sarper, Maliye Vekili Ekrem Alican, Maarif Vekili Fehmi Yavuz, Nafia Vekili Daniş Koper, Ticaret Vekili Cihat Eren, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Nusret Karasu, Gümrük ve İnhisarlar Vekili Fethi Aşkın, Ziraat Vekili Feridun Üstün, Münakalat Vekili Sıtkı Ulay, Çalışma Vekili Cahit Talas, Sanayi Vekili Muhtar Uluer, Basın-Yayın ve Turizm Vekili Zühtü Tarhan ve İmar ve İskân Vekili Orhan Kubat.

3 Ağustos 1960 tarihinde orduyu gençleştirme adına yapılan geniş tasfiyeden sonra Milli Savunma Vekili Orgeneral Fahri Özdilek, kendi isteği ile emekliye ayrılmış ve MBK içerisindeki görevini sivil olarak sürdürmüştür. Örgütün kurucu isimlerinden Talat Aydemir'e ve Dündar Seyhan'a, 1960 yılında yurt dışı görevlerine atandıkları için MBK içerisinde görev verilmemiştir. Gizli örgüte hiç katılmayan veya önemli rol üstlenmeyen bazı subaylardan, Silahlı Kuvvetlerin tümünden temsil edilmesi amacıyla Komiteye alınanlar olmuştur. Ordunun Komitedeki temsiliyetinin dağılımı Kara Kuvvetleri 32, Hava Kuvvetleri 3 ve Deniz Kuvvetleri de 2 üye şeklindedir.

Askerî birliklerin, Tuğgeneral Sıtkı Ulay'ın komuta ettiği Harp Okulu öğrencileri dışındaki tümü binbaşı ve albaylar tarafından yönetildiği darbede, generallerin rolleri oldukça azdı. Fakat askerî hiyerarşi göz önüne alındığında onların Komite içerisindeki varlıkları büyük önem taşımaktaydı. Bu sebeple darbeden sonra örgüte katılan bazı generallere yüksek mevkiler verildi.

30 Mayıs 1960 tarihli Cemal Gürsel imzalı bir kararname ile Alparslan Türkeş, Başbakanlık Müsteşarlığına atanmış, Meclis feshedilmiş ve yeni bir anayasa hazırlanana kadar siyasi faaliyetler durdurulmuştur. Ülkeyi yönetmeye başlayan Komite, ilk anda 31 tebliğ yayımlamıştır. Bu tebliğ sokağa çıkma yasağı, kurallara uyulması, mesai saatlerinin belirlenmesi gibi toplumsal hayata getirilen düzenlemeleri ve yasakları içermektedir. Ayrıca bu tebliğlerle gazetelerin kapatılma kararları iptal edilmiş, antidemokratik olarak değerlendirilen tüm kanunlar ve örfi idare tarafından alınan kararlar kaldırılmış, daha önce tutuklanmış olan subay ve öğrenciler serbest bırakılmıştır.

Millî Birlik Komitesi Hükümeti, ilk toplantısını 30 Mayıs 1960 Pazartesi günü yapmıştır. Bu kararlar bir kararname ile halka duyurulmuştur. Kararnamede vatandaşların huzura kavuşturulması için gerekli tedbirlerin alınacağı, partili partisiz herkesin eşit muameleye tabi tutulacağı, parti faaliyetlerine müsaade edilmeyeceği ve tüm antidemokratik kanunların kaldırılacağı belirtilmiştir. MBK ilk meclis toplantısını ise 24 Haziran 1960 günü Cemal Gürsel'in başkanlığında yapmıştır. Aynı zamanda üyelerin ant içtiği bu toplantının açılış konuşmasında Gürsel, Ordu İç Hizmetler Kanunu'nun 34. maddesini gerekçe göstererek darbenin meşruiyetini vurgulamıştır. 11 Temmuz günü yapılan ikinci toplantıda Devlet Vekili Amil Artus tarafından MBK'nin Bakanlar Kurulu programı okunmuştur. Artus, 27 Mayıs hareketinin hedefini açıklayarak, *İkinci Cumhuriyet* tabirini kullandığı anayasanın hazırlıklarına değinmiştir. Vatandaşların hür iradesini gerçek manada ortaya koyacak bir seçim kanununun hazırlanmakta olduğu, hukuk dışına çıkmayacağı, millî savunma sistemi içerisinde ordunun modernleştirilmesine önem verileceği, dış politikada barışçı bir siyaset takip edileceği ve DP Dönemi'nde girilen NATO ve CENTO ittifaklarına bağlılığın sürdürüleceği, yine DP Dönemi'nde imzalanan Londra ve Zürih antlaşmaları müzakerelerinin son aşamasına gelindiği ve buradaki Türklerin haklarının korunmasına yönelik politikaların sürdürüleceği gibi hususlar programda yer almıştır.

MBK'nin yaptığı iki önemli eylem, ordu ve üniversite tasfiyeleridir. Ordunun üst mevkilerini generallerin işgal etmesi nedeniyle düşük rütbeli subayların terfilerinin gecikmesi sorununu çözmek için MBK, orduyu gençleştirmeye karar vermiş, bu amaçla da içerisinde Genelkurmay Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın da olduğu 235 general ile daha düşük rütbeli 4171 subayı 3 Ağustos 1960 günü emekliye sevk etmiştir. Anayasaya konulacak bir madde ile de ordunun gençleştirilmesi hususunun ilerleyen yıllarda garantiye alınması kararlaştırılmıştır. Ordudan tasfiye edilenler ise EMİNSU (Emekli İnkılâp Subayları Derneği)'ları kurmuşlardır.

MBK'nin bir diğer önemli eylemi, 27 Mayıs'ı gerçekleştirenlerle benimseyenlerin ilk çatışmasını da ortaya çıkartan üniversite tasfiyesidir. 27 Ekim 1960 günü kabul edilen ve 28 Ekim 1960 tarihli 10641 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 114 sayılı *Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına Ye*

Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksekokullara Nakline Dair Kanun ile aralarında Recai Galip Okandan, Cevat Kerim İncedayı, Emin Bilgiç, Ali Fuat Başgil, Tarık Zafer Tunaya, Sebahattin Eyüboğlu, Ziya Ökdem, Hakkı Seymen, İsmet Giritli, Haldun Taner ve Şevket Soysal gibi isimlerin bulunduğu 28'i "ordinaryüs profesör", 57'si "profesör", 44'ü "doçent", 9'u "doktor" ve 9'u da asistan 147 kişi üniversiteden uzaklaştırılmıştır. Tasfiyelere tepki gösteren İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar başta olmak üzere İstanbul Teknik, Ankara, Ege, Ortadoğu üniversitelerinin rektörleri istifalarını vermişler ve Teknik Üniversite'nin Senatosu da bir protesto bildirisi yayımlamıştır. İstifa eden rektörler, 4 Kasım günü yapılan seçimlerde tekrar göreve getirilirken, Gürsel'in de "hata varsa düzeltiriz" şeklindeki açıklaması sonrasında 13 Kasım günü MBK içinde 14'lerin tasfiyesi ve 18 Kasım'da Üniversiteler Heyetinin yaptığı bir toplantı sonucunda Komitenin hatalı olduğuna vurgu yapılan eylemin düzeltilmesi ricasında bulunan bir mektubun Cemal Gürsel'e gönderilmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. MBK, kamuoyunda oluşan tepkiler üzerine 26 Kasım günü üniversitelere bir tezkere göndererek işlerine son verilen öğretim üyeleri hakkında senatoların görüş bildirmesini istemişse de 147'lerin görevlerine dönmeleri ancak 17 Mart 1962 tarihinde Meclis Başkanlığına verilen tasarinın, 28 Mart 1962 tarihinde kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir.

Ülkenin sorunlarını çözmek için hazırlanmış bir eylem planı olmayan MBK üyelerinin çoğunluğu, seçimlerden sonra iktidarı sivil politikacılara bırakma taraftarıydı. Kuruluş aşamasında Komite içerisinde anlaşmazlıklar oldu. Bir kısım subayın iktidar dışında tutulması, olayları tetikledi. Türkeş, Küçük-Madanoğlu, Okan-Köksal, Ataklı ve Havacıların önderlik ettiği grup ve Orhan Kabibay olmak üzere Komite içerisinde beş grup bulunuyordu. Temelde ise MBK ikiye bölünmüştü. Bunların ilki Onar ve ekibinin liberal ve demokratik Türkiye önerisini destekleyen, Gürsel ve ılımlı generalleri kapsayan ve iktidarı sivillere devretme eğiliminde olanlardı. İkincisi ise Alparslan Türkeş adının ön plana çıktığı, düşük rütbeli subaylardan oluşan ve radikaller olarak nitelendirilen gruptu. Bunlar daha radikal ve kapsamlı bir yapılanma için cunta iktidarının devamından yana oldular.

Gittikçe birbirinden uzaklaşmaya başlayan Komite, içindeki çeşitli uçlara mensup olanlar arasında bir birliktelik oluşturmak amacıyla 9 Temmuz 1960 günü Çankaya'da bir toplantı yaptıysa da bundan bir sonuç alınamamış, bu sefer Komite içinde Alparslan Türkeş'in başını çektiği ve idamları engelleme çabaları nedeniyle DP destekçilerinin sempati ile baktığı 14'lerin tasfiyesiyle sonuçlanacak bir sürece girilmiştir. 13 Kasım günü, 14 kişi dışında MBK içindeki 7 kişiye dahi duyurulmadan tasfiye hareketi gerçekleştirilmiştir.

Tasfiyede önemli bir rol oynayan ve Milli Birlik Komitesine verilen "Ülkü ve Kültür Birliği" yasa tasarısı, darbenin ilk günlerinde Komitenin çalışmalarını halka tanıtmak amacıyla yine MBK içinde oluşturulan bir grup tarafından hazırlanmıştı. Komisyonun başında Albay Muhterem Seral bulunuyordu. Tasarı, Orhan Erkanlı, Numan Esin, Kadri Kaplan, Sami Küçük, Sezai Okan ve Şefik Soyuyüce'nin imzalarıyla Komiteye sunulmuştu. Metin basına açıklandığında, devlet içerisinde devlet yaratıldığı şeklinde eleştirilere maruz kalmıştı. Tasarıyla bir Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığı kurularak, Millî Eğitim Bakanlığı kaldırılıyor yerine Devlet Millî Eğitim Bakanlığı oluşturuluyordu. Bu bakanlıkla birlikte, Diyanet İşleri Başkanlığı, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurumları Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığına bağlanıyordu. 1960 yılının Ekim ayında Başbakanlık Müsteşarlığı görevinden istifa eden Alparslan Türkeş, 13 Kasım günü MBK üyeliğinden alınmış, ikinci bir emre kadar evden çıkması yasaklanmış, Mürted Hava Üssü'ne götürülmüş ve burada 13 arkadaşı ile birlikte emekliye sevk edildiğini öğrenmişti. Tasfiye edilen 14'lerin yurt dışına sürülmelerine ise 20 Kasım'da başlandı. Bu olaydan sonra 1961 yılında askeri müdahaleyi hiyerarşi ilkesiyle sınırlamak amacıyla Silahlı Kuvvetler Birliği (SKB) kuruldu.

14'ler tasfiye edildikten sonra 5 Ocak 1961 tarihinde, ülkeyi 20 Kasım 1961'e kadar yönetecek olan II. Gürsel hükümeti kurulmuştur. 26 Ekim 1961 günü cumhurbaşkanı seçilen Cemal Gürsel, 27 Ekim 1961'e kadar da bu hükümette başbakan olarak görev yapmıştır. 27 Ekim günü Fahri Özdilek vekâleten üstlendiği başbakanlık görevini, 20 Kasım 1961 tarihine kadar sürdürmüştür.

Hükümette yer alan diğer üyeler ve görev dağılımları şöyledir: Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı 27 Şubat 1961'e kadar Muharrem İhsan Kızıloğlu, bu tarihten sonra Fahri Özdilek. Devlet Bakanı 25 Ağustos 1961'e kadar Hayri Mumcuoğlu ve yerine gelen isim Adnan Erzi. Devlet Bakanı 4 Şubat 1961'e kadar Nasır Zeytinoğlu ve Sıtkı Ulay. Adalet Bakanı Ekrem Tüzemen (05.01.1961-17.08.1961), Kemal Türkoğlu (17.08.1961-31.10.1961), vekâleten Sahil Kurutluoğlu (31.10.1961-20.11.1961). Millî Savunma Bakanı Muzaffer Alankuş. İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlu (05.01.1961-04.02.1961) ve Nasır Zeytinoğlu (04.02.1961-20.11.1961). Dışişleri Bakanı Selim Sarper. Maliye Bakanı Kemal Kurdaş. Milli Eğitim Bakanı Turhan Feyzioğlu ve 7 Şubat 1961'den sonra Ahmet Tahtakılıç. Bayındırlık Bakanı Mukbil Gökdoğan ve 21 Ağustos 1961'den sonra vekâleten Sıtkı Ulay. Ticaret Bakanı Mehmet Baydur ve 31 Ekim 1961'den sonra vekâleten Kemal Kurdaş. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ragıp Üner. Gümrük ve Tekel Bakanı Fethi Aşkın ve 31 Ekim 1961'den sonra vekâleten Cahit Talas. Tarım Bakanı Osman Tosun. Ulaştırma Bakanı Orhan Mersinli. Çalışma Bakanı Ahmet Tahtakılıç ve 2 Mart 1961'den sonra Cahit Talas. Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu ve 29 Nisan 1961'den itibaren İhsan Soyak. Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Cihat Baban ve 2 Eylül 1961'den sonra Sahil Kurutluoğlu. İmar ve İskân Bakanı Fehmi Yavuz ve 6 Şubat 1961'den itibaren Rüştü Özal.

MBK ile birlikte yeni anayasanın hazırlıklarını yapmak üzere 6 Ocak 1961-3 Eylül 1961 tarihleri arasında Temsilciler Meclisi ve 6 Ocak 1961-4 Eylül 1961 tarihleri arasında da Onar Komisyonu ve Kurucu Meclis oluşturuldu. Kurucu Meclis tarafından hazırlanan ve nispi temsil sistemini öngören yeni seçim yasası, 9 Temmuz 1961 tarihinde referanduma sunuldu. Referandumda onaylanan 1961 Anayasası ile Cumhuriyet Dönemi'nde ilk defa ikili meclis sistemi uygulamasına geçildi. Millet Meclisi her dört yılda bir yapılacak seçimlerde nispi temsil sistemine göre belirlenen 450 üyeden, Senato ise doğrudan çoğunluk oyu ile seçilen ve üçte biri her iki yılda bir yenilenen 150 üyeden oluşuyordu. MBK'nin tüm üyelerine ise ömür boyu senatör olma hakkı verildi. Cumhurbaşkanının, yedi yılda bir Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunun birlikte oluşturdukları, Büyük Millet Meclisi tarafından ve kendi üyeleri içerisinde üçte iki çoğunlukla seçilmesi usulü getirildi. Cumhurbaşkanı, kabinenin diğer üyelerini belirleyecek olan başbakanı atayacaktı. Çıkarılacak kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemek amacıyla Anayasa Mahkemesi, askerinin yüksek komuta kademesini hükümette söz sahibi yapacak Milli Güvenlik Kurulu (MGK), ordunun toplumsal alanda faaliyetlerinin genişlemesine katkı sağlayacaktı. Savunma Bakanlığına bağlı Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) ve ekonomide radikal ve planlı adımlar atmak amacıyla 30 Eylül 1960 tarihinde 91 sayılı Kanun ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kuruldu.

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimlerden sonra 25 Ekim 1961 tarihinde toplanan TBMM 1. Bileşik Toplantısında, askeri rejimle birlikte Millî Birlik Komitesi de sonlandırılmıştır.

Zehra ASLAN

KAYNAKÇA

1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı hükümlerinin kaldırılması ve bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında geçici Kanun, 12 Haziran 1960.

Üniversiteler öğretim üyelerinden bazılarının vazifelerinden affına ve bazılarının diğer fakülte ve

yüksekokullara nakline dair Kanun, S 114, 27 Ekim 1960.

MBK Tutanakları, B 1, O 1, 24 Haziran 1960

MBK Tutanakları, B 2, O 1, 11 Temmuz 1960

Resmi Gazete, S 10515; 30 Mayıs 1960

Resmi Gazete, S 10516, 31 Mayıs 1960

Resmi Gazete, S 10525, 14 Haziran 1960.

Resmi Gazete, S 10579, 16 Ağustos 1960.

Resmi Gazete, S 10641, 28 Ekim 1960

TBMM Tutanak Dergisi, D 1, C 1, T 1, 25.10.1961.

Akis, C XVIII, 10 Ağustos 1960

Hâkimiyet, 28 Mayıs 1960

Milliyet, 26 Ağustos 1960

Milliyet, 30 Ekim 1960

Milliyet, 4 Ağustos 1960

Vatan, 29-30-31 Ekim 1960

Vatan, 4-5 Ağustos 1960

AHMAD, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, 12. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul 2014.

ANADOL, Cemal, **Alparslan Türkeş Olaylar Belgeler Hatıralar ve MHP**, Burak Yayınevi, İstanbul 1995.

ASLAN, Zehra, "Milli Birlik Komitesinin Yapısı ve Eylemleri", **TC Tarihi**, C 3, Basılmamış kitapta bölüm, Atatürk Araştırma Merkezi (2016).

Can Dünder; Mehmet Ali Birand, **Demirkırat Belgeseli 9.Bölüm**, 32. Gün Arşivi, <httpS//www.youtube.com/watch?v=lpVS7AcwX9s>, Erişim Tarihi 8.5.2022.

ÇAVDAR, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, 3.baskı, İmge Yayınevi, 2004.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri I. CİLT (1961 - 1964)**, TBMM Yay. Ankara.

ERKANLI, Orhan, **Anılar, Sorunlar, Sorumlular (27 Mayıs 1960-12 Mart 1971 Türkiye'si)**, 4.baskı, Baha Matbaası, İstanbul 1973.

KARPAT, Kemal, **Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi**, 3.baskı, Timaş, 2013.

KAYACAN, Derya, **1960 Darbesinin Üniversitelere Müdahalesi ve 147'lerin Tasfiyesi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.

KAYALI, Kurtuluş, **Ordu ve Siyaset (27 Mayıs-12 Mart)**, İletişim, 6. Baskı, İstanbul 2015.

SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet (Haz.), **Türk Parlamento Tarihi Kurucu Meclis (6 Ocak 1961-15 Ekim 1961) Milli Birlik Komitesi-Temsilciler- Meclis Üyeleri Özgeçmişler**, Cilt 2, TBMM Kültür-Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara

TBMM Albümü (1920-2010), Cilt 4, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yay., Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşundan Günümüze Hükümetler, T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, Ankara 1998.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-birlik-komitesi-mbk/?pdf=5330> adresinden erişilmiştir